

Jůva, Vladimír

[Skalková, Jarmila a kol. Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. I, Řada pedagogicko-psychologická. 1985, vol. 34, iss. 120, pp. 144-146

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/112604>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

fesionální orientace; k tomu se váží jeho studie z pedagogické diagnostiky i jeho práce didaktické. Je autorem osmi knižních publikací a na dalších knihách se spolupodílel. Vydal přes padesát zásadních teoretických studií a více než sto metodických statí v odborných časopisech a sbornících. Výsledky své vědecké práce prezentuje na vědeckých konferencích u nás i v zahraničí (SSSR, NDR, BLR) a současně je poskytuje i širší učitelské veřejnosti na celostátních pedagogických konferencích i na seminářích krajských pedagogických ústavů a okresních pedagogických středisek. Pravidelně publikuje v časopise *Výroba a škola*, kde je zakládajícím členem redakční rady. Jako člen pedagogické komise kolégia pro pedagogiku a psychologii ČSAV se podílí na rozvoji pedagogických věd v Československu a současně po léta participuje na řešení státního plánu vědeckého výzkumu v oboru své specializace.

Nemalá je pedagogická činnost prof. Mojžíška. Za léta svého vysokoškolského působení odchoval celé generace učitelů základních a středních škol, desítky absolventů odborného studia pedagogiky, doktorandů a aspirantů. Jako člen komise pro kandidátské obhajoby v oboru pedagogika se podílel na zkvalitnění mnoho odborníků pedagogických věd. Svým posluchačům se obětavě věnuje, pravidelně pro ně připravuje hodnotná skripta a další studijní pomůcky a poskytuje jim mnoho času v individuální přípravě. Je učitel náročný a přitom laskavý, který má pochopení pro studijní i životní problémy studentů a dovede jim pomoci.

Rozsáhlá je jeho angažovanost politická a veřejná. Jako člen KSČ od roku 1945 zastává permanentně významné stranické funkce a již více než dvě desetiletí působí jako úspěšný lektor Domu politické výchovy. Angažovaně pracuje v Socialistické akademii. Po léta se podílí na vedení Československé pedagogické společnosti při ČSAV jako člen předsednictva hlavního výboru a svou iniciativou přispívá k rozvoji činnosti této společnosti jak v oblasti vědecké, tak i popularizační. Trvale spolupracuje s Krajským pedagogickým ústavem a s Krajským kulturním střediskem a obětavě poskytuje svou pomoc ve prospěch dalšího rozvoje učitelů, vychovatelů i lektorů.

Za tuto obětavou politickou a veřejnou práci se mu dostalo řady uznání; je držitelem pamětní medaile ÚV KSČ k 25. výročí Února, stříbrné medaile UJEP, uznání rektora UJEP, uznání MěstV KSČ i MěstV SAK.

Do dalších let vstupuje prof. Mojžíšek v plné svěžesti s bohatým a náročným plánem další vědecké, pedagogické a veřejné činnosti ve prospěch naší společnosti. Přejeme mu, aby se mu nadále práce dařila a aby mohl uskutečnit všechny své tvůrčí záměry v klidu, pohodě a plné spokojenosti.

Vladimír Jůva

Jarmila Skalková a kolektiv: Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu.
Praha, SPN 1983, 204 s.

V současné době jsme svědky nebyvalého rozvoje pedagogických věd, který je odrazem naléhavých společenských potřeb spjatých s přestavbou a s dalším rozvojem výchovně vzdělávacího systému mládeže i dospělých v rozvinuté socialistické společnosti. Pedagogické vědy stále rozšiřují pole svých výzkumů i ověřování nových výchovně vzdělávacích modelů koncipovaných ve shodě se základními stranickými a státními dokumenty a projekty. V tomto komplexu se jeví jako aktuální potřeba hlubšího rozpracování metodologie pedagogiky — významného nástroje zkvalitnění pedagogických výzkumů i pedagogické teorie.

Právě na úseku syntetických prací z oblasti pedagogické metodologie zjišťujeme v dosavadní československé pedagogické literatuře závažný nedostatek klíčového díla koncepční povahy. Tento nedostatek se řešil překlady zahraničních prací, které však byly nutně odtrženy od domácí pedagogické reality, od jejích tradic i perspektiv. Potřeba syntetického díla z oblasti pedagogické metodologie je zvláště aktuální při přípravě pedagogických odborníků na univerzitách a při přípravě učitelských kádrů na řadě dalších vysokých škol. Ze všech těchto hledisek je proto třeba uvítat kolektivní vysokoškolskou učebnici *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*, kte-

rou připravila prof. PhDr. Jarmila Skalková, DrSc., členka korespondentka ČSAV (vedoucí autorského kolektivu) spolu s PhDr. Františkem Bacíkem, CSc., PhDr. Zdeňkem Helusem, CSc., prof. PaedDr. Jarolímem Skalkou, DrSc., a Jaroslavem Kalousem. Učebnice je zpracována na základě širokého teoretického rozhledu i bohaté empirie autorů v systematické a přehledné podobě pro potřeby vysokých škol i širší pedagogické veřejnosti.

Práce poskytuje v devíti kapitolách základní informace o pedagogické metodologii potřebné pro každého pracovníka, který se chce aktivně a tvořivě podílet na pedagogickém výzkumu a na dalším rozvoji pedagogické teorie. Úvodní kapitoly práce rozebírají základní metodologická východiska vědeckého poznání v pedagogice, předmět jejího výzkumu, problematiku jejího vědeckého jazyka i otázky stanovení problému a hypotéz v rozvoji vědeckého poznání v pedagogice. Těžisko celé učebnice tvoří pátá kapitola, věnovaná systematickému rozboru metod pedagogického výzkumu.

Metody pedagogického výzkumu člení autoři do tří základních skupin: metody empirické, metody teoretické a metody historicko-srovnávací. Východiskem jsou metody empirické, do kterých je možno zařadit metodu pozorování, metodu experimentální, metodu dotazníkovou, metodu rozhovoru, obsahovou analýzu pedagogických dokumentů a vybrané techniky měření v pedagogických výzkumech (ústní, písemné a praktické zkoušky, testy, škálování a měření v oblasti sociálních vztahů). Z hlediska zpracování pedagogických výzkumů jsou však zároveň potřebné metody teoretické; v tomto směru hraje mimořádnou úlohu dialektická jednota analýzy a syntézy a indukce a dedukce, metoda modelování a metoda formalizace. Pedagogický výzkum se však současně neobejde bez typických metod společenských věd, tj. bez metod historickosrovnávacích. I této problematice věnují autoři náležitou pozornost; rozebírá se metoda genetická, historická a historicko-srovnávací a je zdůrazněna jednota logického a historického v pedagogických výzkumech.

Závěrečné kapitoly učebnice se zabývají komplexním použitím metod pedagogického výzkumu, systémovým přístupem ke zkoumání výchovných jevů a jednotou kvalitativní a kvantitativní analýzy v pedagogické vědeckovýzkumné činnosti. Vyústění celé práce je kapitola o funkci pedagogické vědy ve společnosti a o rozvoji jejího teoretického systému. Každá kapitola je doložena základní a rozšiřující literaturou, jakož i otázkami a úkoly pro studenty. Na závěr celé práce je rozsáhlý přehled odborné literatury, jmenný a věcný rejstřík a cizojazyčná shrnutí.

Hodnotíme-li učebnici jako celek, můžeme vyzvednout několik jejích hlavních pozitivních rysů. Celá práce je napsána důsledně z pozice marxismu-leninismu, na bázi socialistické pedagogiky a s adekvátní kritičností k nesocialistickým pedagogickým koncepcím. Vychází z marxisticko-leninské filozofie jako obecné metodologie věd a metodologii pedagogiky důsledně chápe v širokém kontextu marxisticky pojatých společenských věd. Usiluje o adekvátní teoretickou rovinu při řešení daných problémů za současné hluboké vazby se socialistickou výchovně vzdělávací praxí a s jejím výzkumem, zvláště pak s výzkumem dalšího rozvoje československé výchovně vzdělávací soustavy v duchu projektu z roku 1976. Z tohoto hlediska můžeme učebnici plným právem označit za práci společensky plně angažovanou.

Učebnice řeší široký záběr metodologických problémů, s jakým se v dosavadních pracích většinou nesetkáváme. Zvláště je třeba ocenit, že autoři věnují pozornost také problematice vědeckého jazyka pedagogiky, vedle empirických metod také metodám teoretickým a historicko-srovnávacím, systémovému přístupu ke zkoumání a interpretaci výchovných jevů, komplexnosti pedagogického výzkumu i dalším významným otázkám. Kladným rysem práce je i široké využití domácí i zahraniční odborné literatury, zvláště literatury sovětské, a to nejen obecných syntéz, ale i konkrétních vědeckovýzkumných monografií, jejichž metodiku autoři rozebírají ve shodě s výchovně vzdělávacími záměry této práce. Autoři správně vidí výchovnou problematiku v celé šíři, tj. výchovu jednoty mládeže i dospělých, jednotu výchovy školní i mimoškolní jednotu výchovy přímé i nepřímé, jak se uskutečňuje ve složitých podmínkách naší společnosti. I když dominantu tvoří problematika dialektických výzkumů, jejichž metodika je zatím relativně nejlépe rozpracovaná, snaží se neopomíjet ani problémy výzkumu v oblasti teorie výchovy, v oblasti dějin pedagogiky, pedagogiky srovnávací a dalších pedagogických oborů. Celou práci charakterizuje věcný, střídavý a kritický přístup k řadě otevřených problémů, jak se to ukazuje například v partiích o testech, o využití sociometrie i v některých dalších partiích této učebnice. Autoři vždy ukazují klady i úskalí jednotlivých výzkumných a interpretačních metod a varují

před jejich izolovanou aplikací a před jejich odtržením od obecné pedagogických teoretických východisek.

Významným rysem této učebnice je také ta okolnost, že autoři věnují zvláštní pozornost problematice relativně nové a aktuální, jako jsou otázky modelování a myšlenkového experimentu, problémy formalizace pedagogické teorie, aplikace systémového přístupu při výzkumu a interpretaci pedagogických jevů, jednota kvalitativní a kvantitativní analýzy nebo komplexnost pedagogického výzkumu. Celá učebnice vyniká skutečnou funkčností, všechny teoretické problémy pedagogické metodologie jsou dovedeny k adekvátním praktickým konsekvencím, vysokoškolský student i pedagogický výzkumný pracovník se jejím prostřednictvím naučí správně stanovit problém, formulovat hypotézy, volit adekvátní výzkumné metody, adaptovat je povaze zkoumané pedagogické skutečnosti, zpracovat zjištěné empirické výsledky i vyvodit příslušné závěry teoretické i praktické povahy. Také po formální stránce je tato učebnice vzorně připravena, je systematická, srozumitelná, zajímavá a v nejlepším slova smyslu čtivá.

Učebnice Jarmily Skalkové a kolektivu Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu je další úspěšnou prací v sérii vysokoškolských učebnic z oboru pedagogika, které ve shodě s plánem ministerstev školství ČSR a SSR připravuje Státní pedagogické nakladatelství k dalšímu zlepšení výchovně vzdělávací činnosti v oblasti pedagogických věd. Jde o originální vědeckou syntézu věnovanou široké problematice pedagogické metodologie, jakou v naší odborné literatuře dosud nemáme a která je souměřitelná s nejlepšími světovými pracemi dané oblasti. Učebnice poskytně významnou pomoc jak vysokoškolským studentům pedagogiky a učitelství, tak vědeckovýzkumným pracovníkům v pedagogických vědách, jakož i širší pedagogické veřejnosti. Stane se nezbytným pomocníkem každému, kdo se vážněji zabývá pedagogikou a pedagogickým výzkumem, a významně přispěje k dalšímu zkvalitnění vědeckovýzkumné i teoretické práce v pedagogických vědách u nás i v zahraničí.

Vladimír Jůva

Vladimír Jůva a Čestmír Liškař: Úvod do srovnávací pedagogiky. Praha 1982, 223 stran.

V souvislosti s narůstající úlohou člověka jako zásadního činitele rozvoje výroby a celé socialistické společnosti věnuje se stále větší pozornost výchově, která umožňuje, aby tento člověk skutečně byl na úrovni všech náročných požadavků dnešní doby. Tak jsou podrobovány stále hlubší analýze výchovné cíle, obsah i prostředky jejich dosahování, a to jak v obecné — pedagogické rovině, tak i v dílčích oblastech a disciplínách. Jednou z nich je srovnávací pedagogika — jako vědní obor, jenž si stanoví za úkol poznávat a rozvíjet zákonitosti výchovy prostřednictvím srovnávání jednotlivých výchovně vzdělávacích soustav a jejich institucí.

Do naznačené oblasti, která zatím v pedagogice patří k relativně málo probádaným, zaměřili svou pozornost dva zkušení a vědecky erudovaní pracovníci katedry pedagogiky FF UJEP v Brně — Vladimír Jůva a Čestmír Liškař. Na základě rozsáhlého studia dokumentů a empirického poznání praxe společně zpracovali a vydali knihu Úvod do srovnávací pedagogiky (SPN Praha, 1982, 223 stran). Za cíl si přitom stanovili předložit svým čtenářům soubor informací, jež dostatečně osvětlí základní obsahové i metodologické problémy zkoumané oblasti.

V souhlase s uvedeným cílem je kniha členěna do pěti kapitol, jež svým obsahem i rozsahem tvoří logický a vyvážený celek. V první části práce (autor Vladimír Jůva) je zkoumána srovnávací pedagogika jako vědecká disciplína: její předmět, význam, metody, místo v souboru ostatních vědních oborů i problémy jejího dalšího rozvoje. Dále je v přirozené návaznosti rozebírán pojem výchovně vzdělávací soustava. Autor — rovněž Vladimír Jůva — zde předkládá závěry, jež jednak vyplývají ze studia výchovně vzdělávacích soustav v jejich historickém vývoji a jednak jsou výsledkem srovnání současného socialistického a kapitalistického pojetí tohoto jevu.